

ΑΝΤΟΝ ΠΑΝΕΚΟΥΚ

Ο ΝΕΟΣ ΜΠΛΑΝΚΙΣΜΟΣ

(1920)

Πρώτη δημοσίευση¹: *Der Kommunist* (Bremen) N.27
μτφ. coghnorti.wordpress.com

Όταν οι υλικές συνθήκες είναι ευνοϊκές για την επανάσταση, αλλά οι μάζες παραμένουν απαθείς και χωρίς επαναστατικές τάσεις, κάνουν την εμφάνισή τους διάφορες θεωρίες που υποστηρίζουν ότι ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί και από δρόμους διαφορετικούς από την πολιτική επανάσταση του προλεταριάτου. Αυτή είναι η περίπτωση της Γαλλίας πριν το 1870, όπου δυο τάσεις γύρω από τους Προυτόν και Μπλανκί αντίστοιχα, επεξεργάστηκαν από αντίθετες σκοπιές τη θεωρία των πρώτων εμφανίσεων ενός μελλοντικού κινήματος. Γύρω από τον Προυτόν, τον μικροαστό κριτικό του μεγάλου κεφαλαίου, συσπειρώθηκαν τα κομμάτια του ανερχόμενου εργατικού κινήματος που αποσκοπούσαν να υποσκάψουν το κεφάλαιο μέσω της ειρηνικής συγκρότησης κολλεκτίβων· αισθάνονταν ενστικτωδώς ότι η εξουσία της νέας τάξης κατά κάποιον τρόπο θα βασίζεται στη δημιουργία νέων θεμελίων στο πεδίο της οικονομίας, και όχι σε επιφανειακά πολιτικά πραξικοπήματα. Γύρω από τον Μπλανκί, τον ατρόμητο επαναστάτη συνωμότη, συσπειρώθηκαν εκείνα τα κομμάτια του προλεταριάτου που ένιωθαν ότι η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας είναι αρκετή· ακόμα κι αν το σύνολο της εργατικής τάξης στέκει αδιάφορο, πρέπει αυτή η κατάληψη της εξουσίας να πραγματοποιηθεί από μια αποφασισμένη μειοψηφία, η οποία θα πάρει με τις απόψεις και τη δραστηριότητά της τις μάζες με το μέρος της, και εφαρμόζοντας έναν αυστηρό συγκεντρωτισμό θα κρατήσει την εξουσία στα χέρια της. Αμφότερες τάσεις έχουν τις ρίζες τους στην παράδοση προγενέστερων κινήματων και είναι γι' αυτόν τον λόγο μικροαστικής φύσης, καθώς δεν έχουν ιδέα για το εύρος της δύναμης ενός αναπτυσσόμενου προλεταριακού αγώνα, έτσι όπως ο τελευταίος βρήκε την έκφρασή του στη μαρξιστική θεωρία.

Είναι ολωσδιόλου κατανοητό ότι όταν παρόμοιες θεωρίες επανεμφανίζονται, αυτό προφανώς θα γίνεται με μια υψηλότερη, πιο εξελιγμένη μορφή, και πάνω στις βάσεις που η μαρξιστική θεωρία περί της ταξικής πάλης έχει μετατρέψει σε κοινό κτήμα όλων των αγωνιστών του προλεταριάτου. Θα επανεμφανίζονται συνεπώς ως διαφοροποιημένες εκδοχές της μαρξιστικής θεωρίας. Η πεποίθηση ότι ανοικοδομώντας το προλεταριάτο την οικονομική του δύναμη στην παραγωγική διαδικασία μέσω εργοστασιακών συμβουλίων, θα αντιπαλέψει επιτυχώς τις 'πολιτικές εξουσίες' του Νόσκε² και των ομοίων του, μπορεί να οδηγήσει σε έναν νεο-προυτονισμό, αν κανείς πιστέψει ότι αυτό το μέσο αρκεί για να οδηγηθούμε στην κομμουνιστική οργάνωση της κοινωνίας, δίχως έναν ευρύτερο επαναστατικό προλεταριακό αγώνα. Από την άλλη, επανεμφανίζεται μια νεο-μπλανκιστική τάση στην άποψη που λέει ότι η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από μια επαναστατική μειοψηφία και η διατήρησή της στα χέρια αυτής της μειοψηφίας θα μπορούσε να ταυτιστεί με την κατάκτηση της εξουσίας από το προλεταριάτο. Τού-

---

¹ Το γερμανικό κείμενο μπορεί να βρεθεί στην ακόλουθη διεύθυνση:
<http://marxists.org/deutsch/archiv/pannekoek/1920/xx/blanquismus.htm>

² *Gustav Noske* (1868- 1946). Ηγετικό στέλεχος των Σοσιαλδημοκρατών. Διετέλεσε υπουργός άμυνας της δημοκρατίας της Βαϊμάρης το 1919 και το 1920. Έπαιξε ενεργό μέρος στο τσάκισμα της γερμανικής επανάστασης.

τη η τάση κάνει την εμφάνισή της στο κείμενο του Στρούτχαν³ περί της δικτατορίας της εργατικής τάξης και του κομμουνιστικού κόμματος.

Εκεί γίνεται λόγος για τη δικτατορία της εργατικής τάξης: "Ποιο είναι το νόημα της δικτατορίας της εργατικής τάξης; Πρώτον, ότι βάζει μπροστά τα συμφέροντα της εργατικής τάξης, και καθοδηγείται από αυτά. Δεύτερον, ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον από μια εργατική οργάνωση." Με άλλα λόγια, "δικτατορία της εργατικής τάξης" δε σημαίνει δικτατορία της εργατικής τάξης, αλλά κάτι διαφορετικό. Δεν είναι η δικτατορία μιας τάξης, αλλά η δικτατορία ορισμένων ομάδων. Ονομάζεται προλεταριακή δικτατορία επειδή ασκείται από μια εργατική οργάνωση (όμως και το SPD⁴ είναι μια εργατική οργάνωση) και επειδή αυτή η οργάνωση βάζει μπροστά τα συμφέροντα της εργατικής τάξης (έτσι νομίζουν ότι κάνουν και πολλοί σοσιαλπροδότες⁵). Αυτό για το οποίο γίνεται λόγος εδώ είναι η δικτατορία του κομμουνιστικού κόμματος, η δικτατορία μιας αποφασισμένης επαναστατικής μειοψηφίας. Ο συγγραφέας προχωρεί στη διατύπωση πολλών 'δικλείδων ασφαλείας': οι εν πολλοίς έξοχες αναλύσεις για το ρόλο του κομμουνιστικού κόμματος δείχνουν ότι έχουμε να κάνουμε με έναν ευφυή πολιτικό⁶, ο οποίος, έχοντας αφομοιώσει τα διδάγματα της ρωσικής επανάστασης, δεν προσβλέπει σε τυφλές πραξικοπηματικές ενέργειες. Όμως ακριβώς γι' αυτό πρέπει να υπογραμμίσουμε τις θεωρητικές του αρχές. Αν ακολουθήσουμε αυτή τη θεώρηση ως τις έσχατες συνέπειές της, θα φτάσουμε στο συμπέρασμα ότι δε μιλά για τη δικτατορία ολόκληρου του κομμουνιστικού κόμματος, αλλά για τη δικτατορία της κεντρικής επιτροπής, η οποία θα ασκεί τη δικτατορία της πρώτα-πρώτα εντός του ίδιου του κόμματος, αποκλείοντας με την εξουσία της διάφορα άτομα, και πετώντας με δόλια μέσα κάθε αντιπολίτευση έξω από το κόμμα. Υπάρχουν πολλά αξιόλογα πράγματα σε αυτά που γράφει ο Στρούτχαν· όμως τα περήφανα λόγια περί συγκεντρωτισμού της επαναστατικής εξουσίας στα χέρια πολυδοκιμασμένων συντρόφων θα μας έκαναν μεγαλύτερη εντύπωση, αν δε γνωρίζαμε ότι γράφονται για να εξυπηρετήσουν ομορτωριστικά μικροπολιτικά συμφέροντα. Αποσκοπούν στο να πάρει το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας με το μέρος του τους Ανεξάρτητους⁷, πάντα με το βλέμμα στραμμένο στις βουλευτικές έδρες.

Η αναφορά στη Ρωσία, όπου η κομμουνιστική κυβέρνηση, όταν οι μάζες απομακρύνθηκαν λόγω ατολμίας από αυτή, δεν έκανε πίσω αλλά άσκησε με πυγμή τη δικτατορία της υπερασπιζόμενη την επανάσταση με όλες της τις δυνάμεις, δεν ωφελεί εδώ. Εκεί δεν είχαμε να κάνουμε με την κατάκτηση της εξουσίας· ο κύβος είχε ήδη ριφθεί, η προλεταριακή δικτατορία είχε στα χέρια της την εξουσία, και άρα δε γινόταν να την αφήσει έτσι εύκολα. Το πραγματικό ρωσικό αντίστοιχο θα το βρούμε στις ημέρες του

---

³ *Struthahn*. Πρόκειται για ψευδώνυμο του Καρλ Ράντεκ (Karl Radek). Ο Ράντεκ (1885-1939) ήταν ηγετικό στέλεχος του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας και της κεντρικής επιτροπής της 3^{ης} Διεθνούς.

⁴ SPD. Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας.

⁵ *sozialverräter*. Ο όρος σοσιαλπροδότης αναφέρεται στα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που υποστήριξαν τις κυβερνήσεις των χωρών τους κατά τον 1^ο παγκόσμιο πόλεμο, προδίδοντας έτσι τα συμφέροντα του παγκόσμιου προλεταριάτου.

⁶ Πράγματι ο Ράντεκ ήταν ένας από τους αξιολογότερους πολιτικούς εντός της 3^{ης} Διεθνούς. Ευφυής, πνευματώδης και ετοιμόλογος, θεωρείται η πηγή των πολλών αντικυβερνητικών ανεκδότων που κυκλοφορούσαν στη Μόσχα κατά την περίοδο της σταλινικής τρομοκρατίας. Τον Μάιο του 1939 ο Ράντεκ, έγκλειστος σε κάποιο γκούλαγκ της ΕΣΣΔ, δολοφονείται από άντρες της μυστικής αστυνομίας της ΕΣΣΔ υπό τις άμεσες εντολές του Μπερία, έχοντας ήδη καταδικαστεί σε δέκα χρόνια καταναγκαστικών έργων ως "τροτσκιστής".

⁷ Πρόκειται για το κόμμα των Ανεξάρτητων Σοσιαλδημοκρατών (USPD).

Νοεμβρίου του 1917⁸. Τότε το κομμουνιστικό κόμμα ούτε είχε διακηρύξει ούτε και πίστευε ότι πρέπει να καταλάβει το ίδιο την εξουσία, ούτε και ταύτιζε τη δικτατορία του με τη δικτατορία των προλεταριακών μαζών. Διακήρυττε πάντα ότι τα σοβιέτ, οι αντιπρόσωποι των μαζών, είναι που πρέπει να καταλάβουν την εξουσία. Το ίδιο το κόμμα διατύπωσε αυτό το πρόγραμμα, το ίδιο το κόμμα πάλευε για αυτό. Όταν εν τέλει η πλειοψηφία των σοβιέτ υιοθέτησε αυτό το πρόγραμμα, το κόμμα πήρε την εξουσία στα χέρια του, και από μόνοι τους οι κομμουνιστές κατέλαβαν τα εκτελεστικά όργανα. Το Κόμμα ήταν ένα ισχυρότατο στήριγμα, και στους ώμους του έπεσε το βάρος της επιτέλεσης αυτού του έργου.

Δεν είμαστε τίποτα φανατικοί της δημοκρατίας, δεν τρέφουμε κάποιο παράλογο σεβασμό για τις αποφάσεις της πλειοψηφίας, και δεν υπερασπιζόμαστε την άποψη που λέει πως ό,τι αποφασίζει κάθε φορά η πλειοψηφία είναι το σωστό και το πρέπει. Η δράση είναι η καθοριστική στιγμή, η δραστηριότητα υπερτερεί της αδράνειας των μαζών. Εκεί που η δύναμη παρουσιάζεται ως παράγοντας, τη χρησιμοποιούμε. Μολαταύτα, απορρίπτουμε τη θεωρία της επαναστατικής μειοψηφίας, λόγω του ότι δε μπορεί παρά να μας οδηγήσει σε μια φαινομενική εξουσία, σε φαινομενικές νίκες, και άρα σε βαριές ήττες. Θα ήταν εφαρμόσιμη σε μια χώρα όπου οι μάζες στέκουν αδιάφορες, π.χ. στην περίπτωση που πρόκειται για αγροτικές μάζες, οι οποίες δε βλέπουν πέρα από το χωριό τους, και αδιαφορούν για την πολιτική που ακολουθείται στη χώρα τους: εκεί μια ενεργή προλεταριακή μειοψηφία θα μπορούσε να καταλάβει την κρατική εξουσία. Όμως καθώς αυτή η τακτική ούτε ακολουθήθηκε, ούτε προτάθηκε στη Ρωσία, μας προκαλεί ακόμα μεγαλύτερη έκπληξη όταν προτείνεται να εφαρμοστεί στις χώρες της δυτικής Ευρώπης, όπου οι κοινωνικές σχέσεις είναι πολύ διαφορετικές.

Τονίζεται συχνά, και είναι σωστό, πως η επανάσταση στη δυτική Ευρώπη θα κρατήσει περισσότερο και θα είναι δυσκολότερη, επειδή εδώ η αστική τάξη είναι ισχυρότερη από τη Ρωσία. Όμως, σε τι συνίσταται αυτή η ισχύς; Μήπως στον έλεγχο που έχει επί του κρατικού μηχανισμού; Η αστική τάξη τον έχασε ήδη μια φορά. Στην αριθμητική της υπεροχή; Έχει απέναντί της έναν τεράστιο προλεταριακό πληθυσμό. Στην εξουσία του χρήματος; Στη Γερμανία αυτή η εξουσία δε σημαίνει πολλά πια. Οι ρίζες της εξουσίας του κεφαλαίου πηγαίνουν πολύ βαθύτερα. Βρίσκονται στην κυριαρχία του αστικού πολιτισμού επί του συνόλου του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένου ακόμη και του προλεταριάτου. Κατά τη διάρκεια της αστικής περιόδου (που κρατά εδώ και αιώνες) η αστική πνευματική ζωή έχει διαποτίσει ολόκληρη την κοινωνία, έχει δημιουργήσει μια πνευματική οργάνωση και πειθαρχία, η οποία εισβάλλει στις μάζες από χίλιες μεριές εξουσιάζοντάς τις. Το προλεταριάτο θα καταφέρει να καθαριστεί από αυτήν μόνο με μακρύ και σκληρό αγώνα. Πρώτα είχαμε να κάνουμε με τη φιλελεύθερη και τη χριστιανική ιδεολογία, την οποία αντιπάλεψε η σοσιαλδημοκρατική διαφώτιση. Ακριβώς η σοσιαλδημοκρατία είναι που δείχνει πόσο βαθιά είναι η πνευματική εξουσία του κεφαλαίου πάνω στις μάζες, καθώς και πόσο πλεγμένη με αυτές είναι: η σοσιαλδημοκρατία φαινόταν να απελευθερώνει τις μάζες πνευματικά, και να τις συνενώνει σε μια νέα προλεταριακή κοσμοαντίληψη. Και τώρα αποδεικνύεται ότι αυτή η οργάνωση που δημιουργήθηκε από τις ίδιες τις μάζες έχει γίνει μέρος του αστικού κόσμου, και στέκεται εμπόδιο στην επανάσταση. Έτσι οι αντιστάσεις που πρέπει από μόνο του το προλεταριάτο να υπερνικήσει στις παλαιές αστικές χώρες είναι ασύγκριτα πιο μεγάλες από τις νεότερες χώρες της ανατολικής Ευρώπης, όπου ο αστικός πολιτισμός λείπει, και η κομμουνιστική παράδοση ευνοεί την επανάσταση. Εδώ ο σεβασμός για την αστική νομική

---

⁸ Ο Πάνεκουκ αναφέρεται στην Οκτωβριανή Επανάσταση, η οποία σύμφωνα με το ιουλιανό ημερολόγιο συνέβη στις 25 Οκτωβρίου, ενώ σύμφωνα με το γρηγοριανό (και ισχύον σήμερα) στις 7 Νοεμβρίου.

τάξη είναι βαθιά ριζωμένος στις μάζες, σεβασμός εμφανής στο φόβο μπροστά στις φωνασικές περί τρομοκρατίας, στην πίστη όλων των ψευδών, καθώς και στην ατολμία μπροστά στη δράση. Βαθιά μέσα στις μάζες είναι ριζωμένη η αστική ηθική, που τις παραπλανά με όμορφους λόγους, τις εξαπατά με υποκρισίες και τις ξεγελά με επιτήδεια ψεύδη. Βαθιά στο αίμα τους κυκλοφορεί ο αστικός ατομικισμός, που τη μια μέρα έχει την εντύπωση ότι τα πάντα μπορούν να κερδηθούν με μια έφοδο, και την επόμενη δειλιάζει μπροστά στο μέγεθος των καθηκόντων.

Τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι η νίκη είναι αδύνατη στις χώρες της δυτικής Ευρώπης: εδώ το προλεταριάτο διαθέτει πανίσχυρες μα ανεκμετάλλευτες δυνάμεις· εδώ η ανατροπή θα είναι άλλου μεγέθους. Τούτο δε σημαίνει ότι αναβάλλουμε την επαναστατική κατάληψη της εξουσίας για ένα μακρινό μέλλον: οι κοινωνικές συνθήκες ενδέχεται να εξαναγκάσουν τις μάζες να καταλάβουν την εξουσία μονομιάς, παρόλα τα πνευματικά εμπόδια, τα οποία θα κατανικηθούν μόνον εκ των υστέρων, σε μεταγενέστερες διαδικασίες αγώνα. Σημαίνει όμως, ότι η επανάσταση δε γίνεται να πραγματοποιηθεί από μια αποφασισμένη μειοψηφία. Γιατί κάτι τέτοιο θα μετέτρεπε όλους εκείνους που δεν πήραν ενεργά μέρος στην επανάσταση σε εχθρική δύναμη στα χέρια της αστικής τάξης.

Σε αυτό το κοινωνικό πεδίο το επαναστατικό κόμμα δε βρίσκεται εν μέσω μαζών που παρατηρούν αδιάφορα – αυτή είναι μόνο η επιφάνεια του πράγματος· όλοι αυτοί που φαίνεται να συμπεριφέρονται με αδιαφορία στην κομμουνιστική προπαγάνδα, λόγω της αστικής-καπιταλιστικής ιδεολογίας, μπορούν αυτοστιγμεί να μεταβληθούν σε εξαρτήματα της αντεπανάστασης. Αν και κανείς μπορεί να υπολογίζει ότι ένα μέρος του προλεταριάτου στους κρίσιμους αγώνες θα μείνει παραλυμένο, απαθές και αμφιταλαντευόμενο λόγω της παλιάς ιδεολογίας, τα πιο καθυστερημένα στοιχεία, ενώ θα περιμέναμε να μείνουν αδρανή, θα μπουν στην υπηρεσία των αστών. Η ιστορία της Σοβιετικής Δημοκρατίας του Μονάχου⁹ είναι ένα παράδειγμα στο οποίο εμφανίστηκαν όλες αυτές οι διαφορετικές τάσεις.

Σε όσες καπιταλιστικές χώρες υπάρχει λοιπόν μια πνευματικά ισχυρή αστική τάξη, με άλλα λόγια σε όσες χώρες υπάρχει ο παλιός αστικός πολιτισμός, κάθε παρέκκλιση προς μια μπλανκιστική τακτική είναι ανέφικτη και κατακριτέα. Η θεωρία της επαναστατικής μειοψηφίας, της κομμουνιστικής δικτατορίας του κόμματος δε σημαίνει κάτι διαφορετικό από υποτίμηση της ισχύος του εχθρού, υποτίμηση της απαραίτητης προπαγάνδισης, η οποία μπορεί να μας οδηγήσει σε σοβαρές οπισθοδρομήσεις. Η επανάσταση δε μπορεί παρά να είναι έργο των μαζών, δε μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μοναχά από τις μάζες. Το κομμουνιστικό κόμμα έχοντας ξεχάσει αυτή την απλή αλήθεια, θέλει με τις ανεπαρκείς δυνάμεις μιας επαναστατικής μειοψηφίας να κάνει ό,τι μόνο η ίδια η τάξη μπορεί να κάνει, κατά τέτοιον τρόπο που το μόνο αποτέλεσμα που μπορεί να υπάρξει είναι η ήττα, μια ήττα που θα πάει πίσω για πολύ καιρό την παγκόσμια επανάσταση, και με κόστος βαρύτερες θυσίες.

---

⁹ Σοβιετική Δημοκρατία του Μονάχου, γνωστή και με το όνομα Σοβιετική Δημοκρατία της Μπαβαρίας (*Münchner Räterepublik* και *Bayerische Räterepublik*).